

УДК 37- 147: 796

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE FOR PHYSICAL AND SPORTS ACTIVITIES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО - СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ****Karasievych S. A. /Карасевич С.А.***Ph.D,as.prof./к.пед.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. У статті узагальнено систему фізичного виховання у закладах освіти, відповідність сучасним вимогам у зв'язку з дією об'єктивних чинників. Виділено основні напрямки, форми і види фізкультурно-спортивної діяльності. Розглянуто особливості фізкультурно-спортивної діяльності майбутніх учителів фізичної культури. Представлено завдання професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Ключові слова: фізкультурно-спортивної діяльності, майбутні вчителі фізичної культури.

Вступ.

Сучасна ситуація в Україні з її перетворювальними тенденціями у всіх сферах людського життя висуває нові вимоги до громадян країни, ставить перед освітою завдання формування особистості, яка відповідає цим вимогам.

Основними причинами висунення завдання модернізації освіти в центр державної освітньої політики є:

- розвиток процесів глобалізації;
- формування особистості учнів, їх розвитку і самовизначення;
- відхід від репродуктивної діяльності до продуктивної;
- зростання інноваційної активності людини;
- об'єднання культурного та освітнього простору [2].

Основний текст.

В умовах соціально-економічних труднощів, несприятливої екологічної обстановки, розмитості етичних цінностей, які поглиблюють тенденцію зниження рівня здоров'я населення, особлива роль у підготовці фізично і духовно здорової, соціально і професійно компетентної, творчо активної і мобільної, відповідальної і толерантної особистості, приділяється фізичному вихованню учнівської та студентської молоді.

Г. Безверхня, М. Короткевич, Т. Ротерс, Н. Фомін та ін. зазначають, що система фізичного виховання у закладах освіти має відповідати сучасним вимогам у зв'язку з дією об'єктивних чинників:

- зростанням гіподинамії школярів;
- недостатньою кількістю уроків фізичної культури;
- масовим падінням інтересу школярів до фізичної культури в зв'язку з появою інших інтересів;
- слабкою матеріальною базою тощо.

Тенденції і перспективи розвитку фізичного виховання у закладах вищої освіти розкрили В. Бальсевич, О. Грачов, С. Зубков, Л. Лубишева, О. Мільштейн, В. Платонов, які висвітлили чинники, що обмежують ефективність процесу фізичного виховання:

- недосконалість цільових установок, завдань і принципів, які обумовлені потребою-мотиваційною сферою особистості;
- недосконалість наукової та методичної роботи щодо оптимізації теорії, методики, організації фізичного виховання;
- спрямованості освітнього процесу;
- змісту теоретичного і практичного розділів;
- кваліфікації форм процесу фізичного виховання;
- планування процесу фізичного виховання;
- порядку організації процесу фізичного виховання;
- правил комплектування навчальних груп;
- контролю динаміки фізичної підготовленості особистості;
- оцінки фізичного виховання особистості тощо.

У результаті проведеного аналізу науково-методичної літератури з проблем фізичної культури та спорту нами виділено три основних напрями шкільної фізкультурно-спортивної діяльності.

У *перший напрям* входять форми, які пов'язані зі спортивною діяльністю. До них належать організовані на спортивній базі закладу освіти секції за видами спорту, фізкультурно-спортивні свята, фестивалі спорту, спортивні змагання. Одним з найпоширеніших видів фізкультурно-спортивної діяльності школярів є футбол, що проводиться в будь-який час року, у вечірній час, у вихідні дні.

Форми, що мають взаємозв'язок фізкультурно-спортивної діяльності з фізичним вихованням, належать до *другого напрямку*. До їх складу входять секції із загальної фізичної підготовки, самостійні заняття загальною фізичною підготовкою. Зміст цих фізкультурно-спортивних заходів передбачає вдосконалення фізичних якостей, навчання яких здійснюється на заняттях з фізичного виховання. Самостійні заняття загальною фізичною підготовкою, які використовуються в фізкультурно-спортивній діяльності студентів є активним відпочинком.

Третій напрям фізкультурно-спортивної діяльності особистості об'єднує в собі форми, які спрямовані на рухову реабілітацію. Це заняття в спеціальних медичних групах, тренажерних залах, прогулянки і загартовуючі процедури.

На основі узагальнення наукової літератури з проблем фізкультурно-спортивної діяльності школярів класифікують сучасні її *форми і види за:*

- регулярністю використання;
- характером застосування;
- способом організації;
- місцем застосування у закладах освіти.

За *регулярністю використання* фізкультурно-спортивна діяльність школярів може здійснюватися щодня, кілька разів на тиждень, у вихідні дні та канікулярний час. До щоденних фізкультурно-спортивних занять належать

ранкові зарядки і домашні заняття, спрямовані на рухову реабілітацію. У цьому випадку йдеться про виконання школярами щоденних піших прогулянок, вправ, що формують поставу або тренують зір тощо.

До позакласної форми фізкультурно-спортивної діяльності школярів, що здійснюється декілька разів на тиждень належать організовані на спортивній базі закладу освіти секції із загальної фізичної підготовки, заняття в спеціальних медичних групах, годинник здоров'я, самостійні заняття загальною фізичною підготовкою тощо.

За *характером застосування* позакласна фізкультурно-спортивна діяльність школярів поділяється на групові, індивідуальні та сімейні заняття. Групові заняття організовуються для проведення спортивних, рухливих, а також народних ігор. Останніми роками питанням застосування народних ігор приділяється велика увага. Вони використовуються у час проведення спортивних та ігрових свят, годинника здоров'я і на активних рухових перервах [3].

За способом організації фізкультурно-спортивної діяльності школярів, що здійснюється групами учнів, можуть утворюватися громадські, фізкультурно-спортивні об'єднання – клуби. Сьогодні – це поширена форма позакласної фізкультурно-спортивної роботи.

Індивідуальні фізкультурно-спортивні заняття здійснюються школярами у вільний від навчання час, вдома, у дворі або на шкільних, спортивних майданчиках. Такі заняття можуть бути запланованими учителем фізичної культури і виконуватися в обсязі домашніх завдань, які учень повинен виконувати самостійно [2].

До індивідуальних видів фізкультурно-спортивної діяльності школярів належать: піші прогулянки, заняття оздоровчим бігом, катання на ковзанах і на лижах, плавання, велосипедні прогулянки тощо.

Сімейними видами фізкультурно-спортивної діяльності можуть бути всі ті види, які належать до індивідуальних і групових форм фізкультурно-спортивної діяльності.

За *місцем застосування* фізкультурно-спортивна діяльність здійснюється в спортивному залі закладу освіти, на пришкільній ділянці, спортивному майданчику або в класі, при проведенні фізкультурних пауз під час уроків із загальноосвітніх предметів.

В сучасних закладах освіти накопичено досвід здійснення фізкультурно-спортивної діяльності. Тому, при організації та проведенні уроків з фізичної культури на основі фізкультурно-спортивної діяльності майбутньому вчителю фізичної культури необхідно в повному обсязі використовувати цей досвід.

На жаль, в педагогічній роботі фізкультурно-спортивна діяльність не завжди використовується як рівноправна поряд з іншими засобами виховання і розвитку дітей. Як показали дослідження В. Наумчук, В. Находкіна, О. Чуби, недостатньо уваги приділено розробці теорії спортивно-ігрової діяльності [4]. Тут, на думку В. Находкіна, простежуються дві проблеми: по-перше, віковий аспект, тобто обґрунтування значення фізкультурно-спортивної діяльності для дітей шкільного віку, особливо підлітків; по-друге, питання про педагогічну

характеристику компонентів спортивної гри і механізми її впливу на розвиток особистості.

Різним аспектам проблеми фізкультурно-спортивної діяльності виділяються і розглядаються умови ефективності вирішенні проблем формування та розвитку особистості – ціннісні орієнтації, здоров'я, соціальна активність тощо.

Фізкультурно-спортивна діяльність впливає на психологічні процеси особистості:

- ✓ розвиває сенсорні процеси;
- ✓ покращує гостроту зору, слуху;
- ✓ розвиває мислення і фантазію;
- ✓ створює сприятливі умови для розвитку і вдосконалення різноманітних рухів;
- ✓ сприяє зміні основних психічних процесів особистості [1].

Особливістю фізкультурно-спортивної діяльності є те, що при розгляді різних аспектів її організації більшість авторів орієнтуються на результати цієї діяльності. Провідна роль в організації фізкультурно-спортивних занять має належати майбутньому вчителю фізичної культури, діяльність якого спрямована на формування усвідомленої потреби школярів у фізичному самовдосконаленні і виробленні прагнення до здорового способу життя.

Вимоги до підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Україні потребують відповідних змін в системі вищої педагогічної освіти, зокрема фізкультурної. Перебудова освітнього процесу у фізичному вихованні здійснюється оптимальним шляхом, що передбачає його інтенсифікацію, яка спрямована на розвиток інтелектуальних здібностей, інтересів, нахилів студентів та активізацію їх мотивації до занять фізичною культурою і спортом.

Реалізація завдань професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту потребує формування *особистості*:

- ✓ здатної до ефективної професійної діяльності у складних умовах сучасних перетворень;
- ✓ яка володіє системою фахових знань, професійних умінь, навичок, загальних і спеціальних компетенцій;
- ✓ зі сформованими професійно важливими характеристиками [2].

Повноцінна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури передбачає вирішення: забезпечення професійної підготовки і формування необхідних якостей особистості фахівця. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури виховання до професійної діяльності передбачає зміну мети, оновлення структури, змісту та форм організації навчання у закладах вищої освіти, забезпечує професійний і особистісний розвиток фахівця, орієнтуючи його на формування творчої індивідуальності.

О. Абдуліна визначає *умови ефективності підготовки майбутнього педагога у вищій школі*:

- створення можливостей для вибору освітніх програм студентами;
- організацію навчання за індивідуальними програмами для особливо талановитих студентів;

- залучення студентів до розробки педагогічних проектів спільно з викладачами і вчителями закладів освіти [1].

Проблеми фізкультурної освіти студентів педагогічних закладів освіти визначаються тим, що заняття з фізичної культури, зорієнтовані в основному на тілесний, фізичний розвиток дітей і молоді, а не на сприйняття всієї сукупності цінностей фізичної культури.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури здійснюється в педагогічних закладах освіти у цілісному освітньому процесі, який з різних позицій (зміст і структура педагогічної діяльності, специфіка педагогічної творчості і майстерності, компоненти професійної культури педагога, теоретико-методологічні та організаційно-технологічні основи професійно-педагогічної освіти).

Забезпечення якості професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури залежить від:

- наявності у вчителів необхідних компетенцій;
- установки на роботу в закладах освіти;
- сформованості професійно значущих якостей особистості;
- фізичного розвитку педагога.

У сьогоdnішній час науковці звертаються до вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, використовуючи різні методологічні підходи.

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури:

- має спрямовуватися на формування у них ціннісних орієнтацій, гуманістичного світогляду;
- передбачає вплив на гармонійний розвиток і здоров'я учня;
- має ознаки: цілеспрямованість, організованість, керованість, наявність структури, присутність прямого і зворотного зв'язку (В. Валієва);
- являє собою спеціалізований педагогічний процес, спрямований на набуття студентами нефізкультурних факультетів педвузів необхідних знань, умінь і навичок в галузі фізичного виховання школярів;
- впровадження інноваційних технологій навчання, комп'ютерних навчальних тренажерів.

Проте недослідженими виявилися інші засоби й технології, які можуть забезпечити ефективний процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

До таких інновацій Л. Зубченко відносить нові види фізкультурно-спортивної діяльності (аеробіка, пілатес, фітнес, степ-аеробіка, хореографія та естетична гімнастика для дівчат, кросфіт, вуличний «воркаут», бартендас, слеклайн та фриран для хлопців), організацію активного дозвілля школярів тощо.

При проведенні уроків фізичної культури, фізкультурно-спортивних, фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів в загальноосвітніх навчальних закладах специфікою професійної діяльності вчителя фізичної культури є перехід від традиційних групових форм і методів навчання до особистісно зорієнтованих, індивідуально-творчих, які спрямовані на

мотивування учнів на фізичний розвиток та фізичну підготовку, формування в них знань у галузі фізичної культури, рухових умінь і навичок, здорового способу життя.

У підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах постає необхідність їх цілеспрямованої підготовки, яка передбачає розгляд структури і змісту їх майбутньої професійної діяльності, розкриття системи теоретичних знань і практичних умінь, навичок і компетенцій особистості, якими він має оволодіти.

Зі сказаного вище випливає низка важливих і взаємозалежних положень, які узагальнено В. Лук'яненко:

- ❖ ігнорування хоча б однієї з форм істотно збіднює цілісний процес фізичного виховання, оскільки виключає можливість вирішення цілої групи специфічних завдань фізичного виховання;
- ❖ неможлива повноцінна заміна одних форм іншими;
- ❖ тільки комплексний підхід до використання різних форм занять фізичними вправами забезпечує повноцінне виконання завдань фізичного виховання;
- ❖ необхідне об'єднання зусиль всіх відповідальних осіб, що забезпечують навчання, виховання і відпочинок молодого покоління;
- ❖ необхідна висока активність і зацікавленість самих учнів, їх самоорганізація і самоврядування [1].

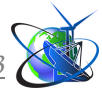
Науковці досліджують переважно навчальний процес здійснення фізкультурно-спортивної діяльності та окремі аспекти тренувального процесу. У полі зору підготовки майбутнього вчителя фізичної культури перебувають: спортивно-масова, рекреаційна, медико-біологічна, валеологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури, викладання окремих спортивних дисциплін, використання ефективних засобів та технологій для формування у них професійної компетентності.

Аналіз вищезазначених досліджень показав, що у них висвітлені різні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх закладах освіти, упровадження фізкультурно-спортивної роботи у навчальний процес і відповідної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здійснення цієї діяльності на основі оновлення змісту, використання активних методів та технологій.

Висновки.

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх закладах освіти знайшла відображення у теорії і практиці професійної освіти.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх закладах освіти вказує на характер професійної діяльності вчителів фізичної культури, яка, на відміну від діяльності вчителів інших спеціальностей, триває в умовах підвищеної складності: необхідності перманентного контролю за фізичним та психічним станом дітей в обставинах, що швидко змінюються, стимулювання високої рухової активності школярів на

уроці у великих приміщеннях або на вулиці в різних погодних умовах, що потребує додаткової емоційної й інтелектуальної концентрації тощо.

Література:

1. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук. Харків, 2013. 485 с.

2. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002*: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / редкол.: В. Г. Кремень (гол. ред.). Харків: ОВС, 2002. С. 301–310.

3. Карасевич С. А. Використання засобів фізкультурно-спортивної діяльності студентів у процесі їх фахової підготовки. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика*: міжнар. наук.-практ. конф.: матеріали (Київ, 24–25 лют. 2017 р.). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. С. 10–14.

4. Карасевич С. А. Особливості фізкультурно-спортивної діяльності в аспекті підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna*. 2017. Т. XVI, Nr. 3. S. 109–124.

Abstract. *The article summarizes the system of physical education in educational institutions, compliance with modern requirements in connection with the action of objective factors. The main directions, forms and types of physical culture and sports activities are highlighted. Peculiarities of physical culture and sports activity of future teachers of physical culture are considered. The task of professional training of future physical culture and sports specialists is presented.*

Keywords: *physical culture and sports activities, future teachers of physical culture.*